

מ. ה. פלודקי

מקור הרעה (*)

ככה הוא מנהגנו מאז ומעולם: להתריע ברעש ובקולי קולות על אשר קרנו, ולא להודיע את עשינו — ועזותנו. הנה גוועה לעינינו „הצפירה“, ודווקא כעת, בזמן שהצהרנו ברוב הגיגיות על יסוד „ברית העברים“ והחלטנו לעורר בעמנו תנועה גדולה בעד העברית ולקבץ את העברים כולם לארצותיהם ולאחדם בסיסמא: העברית היא חיינו; דווקא עכשיו מת העתון היומי היחידי מיתה הטובה בין הקבוץ היהודי הגדול ביותר שבכל העולם, — בין שלשת מיליונים של יהודי פולניה. קראו והשתוממו! שלשה מיליונים יהודים ששקלו לשנת הקונגרס 150.000 שקלים לא יכלו להחזיק בעתון היחידי שלהם! — וכמובן, יקוננו המקוננים ויתריסו המתריסים, אך על מקור הרעה לא יצביעו.

אמנם במשך שבועות נסרה שאלת ירידת הספרות העברית ועתונותה על עמודיה של אותה „הצפירה“, וגם בעתונים אחרים. היה דומה שהתהילה באמת שאלה זו מטרידה חוגים רחבים של הציבור. אולם, לדאבונו, כל המאמרים שהופיעו על נושא זה היו שטחיים מאד ועד הנקודה התיכונה של השאלה לא הגיעו. לפיכך גם העצות שיעצו מהבל הן יחד, באחת צדקו כולם: כי השעה היא שעת סכנה, ואם לא נקדם את פני הרעה בעוד מועד, מי יודע אם לא נהיה אחר כך מהצועקים ואינם נענים. אולם התרופות שהוצעו לנו מעידות על המציעים, שלא חדרו למקור ושורש הרעה. האחד מראה על חוסר תעמולה בין העם, השני מוצא את האסון ביוקר הספרים העברים, וכמובן מאשים בזה את מוכרי הספרים והמו"לים, שהם בעוכרינו; השלישי משיא לנו עצה מחוכמה: לתת פרסים בחנם לקוראי העתונים העברים ואז, בטוח הנהו, — יהיו קוראים עברים לרבבות... האחד תולה את הקולר בשעיר לעזאזל התמידי — המשבר; אחרים מתריעים על הצורך בירחון חשוב, שיכיל בקרבו

(*) על יסוד הווכוח החפשי. — המערכת.

משופרא דשופרא של סופרינו העברים (עורך "העולם" בגליון ל"א) והיה, אם כל התיקונים האלו יצאו לפועל — ונצלנו. הכל על מקור מו יבוא בשלום: הספרות העברית תפרח כגפן, הסופרים יהיו יושבי בים ונהנים מזיוה... הקוראים ידפקו על דלתות המערכות... ובין כל היועצים לא נמצא אף אחד שינסה לשאול: והקורא העברי מציא ימינו?

האם הוכינו בסנוורים כולנו ואין אנו רואים את המציאות כמו שהיא, או עושים אנו את עצמנו כלא יודעים ובונים לנו מגדל לים שראשם יגיע השמימה, כבלי יסוד מוצק ואיתן מתחתם. אנו מטפסים על ענפי האילן ואיננו רואים ששרשו רקוב.

והרי לאמתו של דבר אין כאן רק שאלת הספר והעתונות, אלא שאלה יותר מכאיבה, עוד יותר דוקרת וצורבת: שאלת אפיקי הקורא העברי. עד כמה עוד נעלים עינינו מיקור כל הרעות אשר השיגונו ונחפש לנו תרוצים ואמתות שונות, בעוד שקיימת הסיבה הכי עיקרית — אפיקת הקורא הנכונה! רק מר י. ניסנבוים, במאמרו "הצפירה" גליון קכ"ו, הצביע על השורש הרע והמר הזה, באמרו: "כל אלה שידעו את העברית בהדרגה הקודם הולכים ופוחתים, והדרגה החדש רובו ככולו הוא מטפוס הבורים היודעים לפטפט עברית ואינם יודעים לקרוא בה".

כאן ורק כאן היא סיבת הבורות ועם הארצות שפשתה בנו בזמן האחרון. היא מקננת במקום שאמרנו ממנו נוושע — בבית הספר העברי החדשי. הלא מתעשרים אנו ב"ה בכל יום בבתי ספר עברים, שלפני דור לא ראינום ולא יכלנו אפילו להלום עליהם, ודווקא בתקופה "עשירה" זו הולך הקורא העברי ופוחת בקרבנו. יאם כן עלינו להדור דווקא לתוך בית הספר הזה ולעשות בריקה רדיקלית — כי משם נפתחה הרעה ושם מקום שבתה.

יודע אני שאעורר נגדי הני קאקי מבין המורים ההדרישים, בוני בית הספר העברי ההדרישי, אולם בשעת הירום כזו אין להלוק כבוד למי שהוא ולכן ארהיב עוזו בנפשי לצאת בכתב אשמה נגד המורים הנזכרים ולהתריע מפורש ובפה מלא, שברובם ריקים הם מיכל תוכן עברי אמתי. אמנם מזוינים הם לכאורה בידיעות הפדגוגיקה, הפסיכולוגיה וכל שאר הדברים הנחוצים למורה, אך העקר הסר להם — ידיעת השפה העברית ממקורה הראשון.

השפה העברית אינה ילידת אתמול, יש לה עבר של אלפי שנים ועשירה היא בגוונים מרובים וביצירות מרובות של כל תקופה פה ותקופה, ומי שרוצה לרכוש אותה על בוריה חייב לעבור על כולה ולא להסתפק בידיעות הטופות, שרוכשים אותן מתוך ספרי למוד ואנתולוגיות, ולו גם תהיינה הטובות ביותר. ואלו המורים ההדרישים שלנו אינם מספיקים לרכוש כסימינריונים שלהם אלא ידיעות מקוטעות כאלה, ומובן שבאופן זה אי אפשר שיהיו הדורים את לשוננו ותרבותה ויבקשו פרנסת נפשם בה. הם היים על אשר נות הנכר וניזונים מתרבות הנכר ובעברית הם מוצאים די ספיקם בפטוט מלים במספר מסוים, הדרוש לצרכם המעשי, ובתור תופעת לואי הכרהית הם נעדרים גם אותה ההתלהבות של חבה ללשוננו ואותה האידיליות של לוחם לתרבות לאומית שבלעדן לא ימלא מזדה עברי את תפקידו הלאומי. ואיככה נקווה שהמורים הללו יש פיעו על הניכיהם להכב עליהם את השפה העברית ולשננה להם עד שבצאתם מבית הספר יהיו קשורים אליה כל ימי חייהם? "רבי לא שנה, חייא מניין לו?"

זה הוא המצב בהרבה מבתי הספר החילוניים, שחלמנו עליהם שהם יהיו "בית היוצר לנשמת האומה", ובאמת אינם אלא הורבה, הנוצצת, אמנם, מבהוץ אך רקובה מבפנים, — והמצב הזה הולך ורע מיום ליום. הגדיים נעשים תישים, כלומר: אותם שהם תלמידים היום יהיו אחר זמן למורים — ולאן דרך זו תובילנו, לא קשה לשער.

יוכל היות, כי אותן שתיים עשרה השנים שעברו על בית הספר העברי החילוני, היו רק שנים של נסיונות והתלכטויות. עשינו כל מה שהיה באפשרותנו, בשביל להעמיד את החינוך שלנו על גובה ידוע, אך בראותנו עתה, שלא הגענו למטרותנו שאליה שאפנו, שלא העשרנו את המחנה העברי ברכוש אנושי, אלא אדרבא עוד הופחתו קוראי עברית ויודעיה, האם לא ננסה להפנות כעת את החינוך בכזון אחר, היינו: להכנים לתוכו יותר מהאוצר העתיק שלנו?

נעשיר נא את ילדינו יותר מהמקורות הראשונים; אבל ללמוד שכזה מוכרח המורה להיות מזוין יותר בידיעות היהדות, החל מהתנ"ך, התלמוד, המדרשים, הספרות הרבנית, ספרות ימי הבינים ועד הספרות הכי החדשה — ולא להסתפק בפירוורים. כי רק כאשר ירכשו להם צעירינו את ידיעותיהם היהדותיות מהכלים הראשונים, יכירו את כל יפי עשרנו הצפון בהם וידעו להוקירו.

לא עת לחשות ולשבת בחבוק ידיים, כבר באו מים עד נפש. אנו נהנקים באויר שהולך ומתרוקן מהיסודות המחיים את היהדות. הגיע רגע ההכרעה והמפעל. ויאמר נא הכל בגלוי, כי גדולה הסכנה ורבה האחריות!